

Денис Натеса

*аспірант лабораторії технологій професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0009-0001-1744-3209>*

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ: АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕТАПУ

Анотація У статті представлено результати констатувального етапу педагогічного дослідження, спрямованого на виявлення рівнів сформованості правової компетентності педагогів професійного навчання будівельного профілю. Обґрунтовано актуальність проблеми в контексті модернізації професійної освіти та зростання вимог до правової підготовки педагогічних кадрів. Це свідчить про зростаючу наукову зацікавленість проблемою правової компетентності викладачів професійного навчання, проте водночас фіксує фрагментарність досліджень, недостатню увагу до цифрових аспектів правової підготовки та потребу в системному вивченні цього феномена на сучасному етапі цифрової трансформації освіти.

Здійснено комплексний аналіз емпіричних даних, отриманих у процесі анкетування викладачів, що дозволило визначити рівень сформованості таких компонентів правової компетентності, як морально-цільовий, знаннявий, діяльнісний та оцінно-рефлексійний. Особливу увагу приділено оцінно-рефлексійному компоненту як індикатору здатності педагогів до самоаналізу, самоконтролю та усвідомлення власної ролі в процесі формування правової обізнаності здобувачів освіти. Встановлено, що лише незначна частина опитаних педагогів вважає свою здатність до рефлексії дуже ефективною, що свідчить про фрагментарність цього компоненту. Аналіз відповідей на творче запитання засвідчив наявність традиційного підходу до правової освіти та обмежене застосування інноваційних методів (рольові ігри, проєктні технології, правові симуляції). Виявлено також низький рівень мотивації педагогів до осмислення й удосконалення власної методики викладання правових дисциплін.

На підставі отриманих результатів зроблено висновки про необхідність посилення методичної підготовки педагогів до викладання правових аспектів у будівельній сфері, формування в них сталих рефлексивних навичок, а також про доцільність розроблення цілісної моделі формування правової компетент-

ності, яка включала б когнітивний, діяльнісний, мотиваційно-ціннісний і рефлексивний блоки. Матеріали дослідження можуть слугувати теоретичним і практичним підґрунтям для подальших наукових розвідок у галузі професійної педагогіки.

Ключові слова: правова компетентність, професійне навчання, будівельна галузь, констатувальний експеримент, цифрові інструменти, педагог, правова культура, професійна освіта.

Denys Natesa

*graduate student of Professional Training Technology
Laboratory Institute of Professional Education of
National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0001-1744-3209>*

RESEARCH ON THE LEVELS OF LEGAL COMPETENCE OF VOCATIONAL TEACHERS OF CONSTRUCTION PROFILE: ANALYSIS OF THE RESULTS OF THE ASCERTAINING STAGE

Abstract. The article presents the results of the ascertaining stage of a pedagogical study aimed at identifying the levels of legal competence of vocational teachers of construction industry. The author substantiates the relevance of the problem in the context of modernization of vocational education and increasing requirements for legal training of teaching staff. This indicates a growing scientific interest in the issue of legal competence of vocational teachers, but at the same time, it also reveals the fragmentation of research, insufficient attention to the digital aspects of legal training and the need for a systematic study of this phenomenon at the current stage of digital transformation of education.

A comprehensive analysis of the empirical data obtained while questioning teachers was carried out, which made it possible to determine the level of formation of such components of legal competence as moral and purposeful, knowledge, activity and evaluation and reflection. Particular attention is paid to the evaluative and reflective component as an indicator of teachers' ability to self-analyze, self-control and realize their own role in the process of forming legal awareness of students. It was found that only a small part of the surveyed teachers considers their ability to reflect very effective, which indicates the fragmentation of this component. The analysis of the answers to the creative question showed the existence of a traditional approach to legal education and the limited use of innovative methods (role-playing games, project technologies, legal simulations). The study also revealed a low level of motivation among teachers to comprehend and improve their own methods of teaching legal disciplines.

Based on the results obtained, the author concludes that it is necessary to strengthen the methodological training of teachers to teach legal aspects in the construction sector, to develop their sustainable reflective skills, and to develop a holistic model of legal competence formation that would include cognitive, activity, motivational, value and reflective blocks. The materials of the study can serve as a theoretical and practical basis for further research in the field of professional pedagogy.

Keywords: legal competence, vocational training, construction sector, ascertaining experiment, digital tools, educator, legal culture, vocational education.

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифрової трансформації освіти, підвищення ролі правового регулювання освітнього процесу та активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, особливої актуальності набуває проблема розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання, зокрема будівельного профілю. За врахування специфіки професійної діяльності в галузі будівництва, яка пов'язана з підвищеними вимогами до дотримання нормативно-правових актів, охорони праці, техніки безпеки й екологічних стандартів, постає необхідність цілеспрямованого формування у викладачів відповідного рівня правової обізнаності, правової культури та здатності діяти в межах чинного законодавства. Однак результати попередніх емпіричних спостережень свідчать про недостатній рівень сформованості правової компетентності педагогів цієї галузі, що обумовлює потребу в проведенні констатувального етапу дослідження для виявлення актуального стану проблеми, її особливостей та напрямів подальшого наукового обґрунтування ефективних шляхів формування правової компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування правової компетентності педагогів професійного навчання, зокрема будівельного профілю, посідає помітне місце в сучасному освітньо-науковому дискурсі. Так, у дослідженні Л. Колбіної [2] обґрунтовано методичні підходи до виявлення рівнів сформованості соціально-правової компетентності майбутніх педагогів, акцентуючи увагу на важливості комплексної оцінки когнітивного, поведінкового та аксіологічного компонентів правосвідомості. М. Михнюк [3] у межах аналізу професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю звертає увагу на роль нормативно-правової підготовки як однієї зі складових педагогічного професіоналізму.

О. Радкевич [5] у результатах констатувального експерименту фіксує недостатній рівень правової культури серед педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) та наголошує на необхідності створення умов для її цілеспрямованого розвитку в системі підвищення кваліфікації.

У нашому попередньому дослідженні [4] висвітлено специфіку правової компетентності педагогів будівельного профілю, підкреслюючи її тісний зв'язок із вимогами до безпеки праці, дотриманням стандартів і регламентів у сфері будівництва, що вимагає від викладачів не лише знань, але й здатності до правомірного застосування норм права у професійній діяльності.

У контексті професійної підготовки майбутніх педагогів будівельного профілю варто згадати й роботу Т. Сулими [7], де охарактеризовано концептуальні засади формування професійної компетентності педагога, що включають і правову складову як необхідну передумову якісного освітнього процесу в умовах зростання нормативних вимог до освітньої діяльності.

Загалом проведений аналіз свідчить про зростаючу наукову зацікавленість проблемою правової компетентності викладачів професійного навчання, проте водночас фіксує фрагментарність досліджень, недостатню увагу до цифрових аспектів правової підготовки та потребу в системному вивченні цього феномена на сучасному етапі цифрової трансформації освіти.

Метою статті є представлення, узагальнення та аналіз результатів проведеного констатувального етапу експерименту з проблеми вивчення рівнів сформованості правової компетентності педагогів професійного навчання будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень С. Гончаренка, «констатуючий експеримент спрямований на вивчення педагогічного явища в умовах дії існуючого складу факторів, тобто тих, які були визначені до експерименту і не змінювалися... В констатуючому експерименті дослідник ставить завдання з'ясувати наявний стан і рівень сформованості певної властивості або параметра, що вивчається, інакше кажучи, визначається актуальний рівень розвитку властивості, яка вивчається, в піддослідного чи групи піддослідних» [1, с. 199].

На етапі констатувального експерименту нам важливо було з'ясувати рівень правової компетентності педагогів професійного навчання будівельної галузі, що стосувалося їхніх уявлень про суть права, його місце і значення в особистому, професійному й суспільному житті; рівень сформованості правових знань, умінь і навичок; ставлення до необхідності правоосвіченості; обізнаність із методиками й технологіями правового виховання. У структурі правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі нами виокремлено такі компоненти: морально-цільовий, знаннєвий, діяльнісний та оцінно-рефлексійний.

Із цією метою було розроблено чотири анкети-опитувальники щодо розвиненості означених чотирьох компонентів, на які засобами онлайн, з використанням Google-форми, відповів 261 викладач із закладів професійної освіти будівельної галузі. Надалі увагу буде зосереджено на результатах самооцінювання педагогічними працівниками власного рівня сформованості правової компетентності.

Так, оцінюючи важливість морально-цільового компонента, зокрема моральних цінностей у професійній діяльності, 60,5% респондентів вважають їх дуже важливими, 38,7% важливими, по 0,4% опитаних відповідно неважливими й зовсім неважливими. Запитання щодо впливу високих моральних стандартів педагогів на формування етичної поведінки студентів отримало такі відповіді: 62,1% опитаних ствердили безумовно високий вплив, 31,4% – скоріше високий; 6% незначний, 0,5% – вплив відсутній. На запитання, наскільки важливою є мета підвищення рівня правової обізнаності здобувачів освіти у професійній діяльності педагогів, відповіді розділилися таким чином: 33% дуже важлива, 62,8 – важлива, 4% – неважлива, 0,2% – зовсім неважлива (рис. 1).

Запитання про те, як часто педагоги працюють над формуванням правової компетентності та культури у своїх студентів, отримано такі відповіді: 50,2% постійно, 39% – час від часу, 7% – рідко, 3,8% – ніколи. Досліджуючи розуміння важливості дотримання етичних стандартів у будівельній галузі, установили, що 38,5% вважають це дуже важливим, 59,2% важливим, 2,3% неважливим.

Запитання щодо розуміння того, що включає морально-цільовий компонент правової компетентності педагогів, дало змогу отримати такі відповіді: 57,3% вважають, що це особисті переконання й моральні стандарти, 36,9% – фахові навички педагогів професійного навчання, 3% – правила безпеки в будівельній галузі, 2,8% – технічні знання (рис. 2).

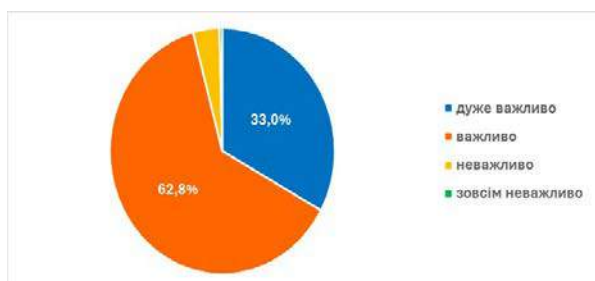

Рис. 1. Кількісні показники опитаних педагогів щодо підвищення рівня правової обізнаності здобувачів освіти

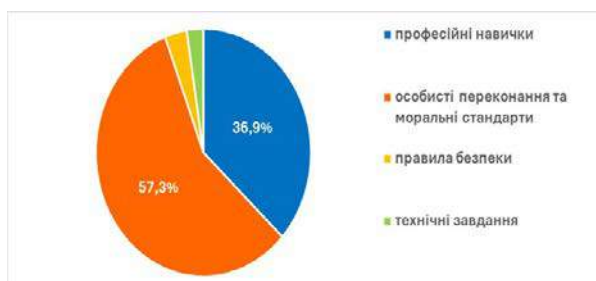

Рис. 2. Кількісні показники опитаних педагогів щодо розуміння структури морально-цільового компонента правової компетентності педагогів

Запитання щодо того, як морально-цільовий компонент впливає на студентів закладів будівельної галузі як майбутніх фахівців, уможливило здійснення педагогами такого вибору: 72,1% вважають, що він допомагає формувати в них професійну мораль та етичні стандарти, 12,8% – допомагає зрозуміти будівельні технології, 12,4% – забезпечує технічні знання для роботи на будівництві, 2,7% – покращує фізичну підготовку студентів.

Думки педагогів щодо того, як високі моральні стандарти й чіткі професійні цілі викладачів можуть вплинути на формування етичної поведінки

та професійної моралі майбутніх фахівців будівельної галузі, засвідчили їхнє усвідомлене розуміння, а проте, і певну неясність, плутанину частини респондентів, сприйняття запитання як неактуального чи банального. Також були відсутні приклади щодо практичної спрямованості означеного.

Респонденти, зокрема, висловили такі твердження: «Викладач є прикладом для студентів. Починаючи від зовнішнього вигляду, поведінки, моральних якостей, людину будуть оцінювати на новому робочому місці. Студентам потрібно після навчання шукати роботу. Стиль їхньої поведінки впливає на місце в соціумі», «Формування позитивної мотивації до навчання є провідним стимулом набуття майбутніми фахівцями етичних знань, умінь і навичок, розвитку морально-духовних якостей», «У будівельній галузі це дуже важливо. Це, насамперед, впливає на дотримання будівельних норм і правил (майбутні будівельники не будуть іти на компроміс і використовувати дешевші, але менш якісні будівельні матеріали). Також впливає на комунікацію з клієнтом і на будівельному майданчику. Моральні принципи викладача стають взірцем для майбутніх фахівців».

Частина респондентів (31,8%), проте, не змогла відповісти на це запитання через його нерозуміння, неважливість чи неактуальність, на їхню думку, у сучасному суспільстві, що не може не викликати певного занепокоєння.

Оцінюючи наявний стан і рівень сформованості параметрів знаннєвого компонента правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі, під час аналізу відповідей на запитання анкет-опитувальників нами було встановлено такі результати. На запитання про самооцінювання знань основних законів і нормативно-правових актів, що регулюють будівельну діяльність у країні, відповіді викладачів розподілилися так: 10,5 % оцінили ці знання як дуже добрі, 49,6 % як добрі, 37,6 % – посередні, 2,3 % – погані. Запитання «Наскільки Ви ознайомлені з основами цивільного, будівельного, містобудівного та інших відповідних законів» 9,7 % опитаних відзначили досконале їхнє знання, 54,5 % – часткове, 30,7 % – мають загальне уявлення та 5,1 % – погано знають основи законів (рис. 3).

На запитання щодо усвідомлення важливого завдання викладачів у зв'язку з постійними змінами в законодавстві в результаті анкетування було отримано такі відповіді: постійне оновлення свої знань визначило пріоритетом 76,3 % викладачів, 11,9 % – підтримку морального авторитету серед студентів, 10,3 % – технічне забезпечення навчальних занять і підготовку звітів для адміністрації обрали 1,5 % педагогів (рис. 4).

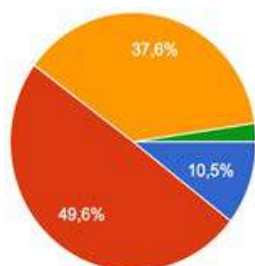

Рис. 3. Кількісні показники опитаних педагогів щодо знання основних законів

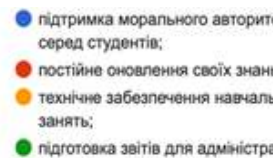
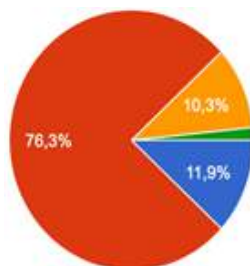
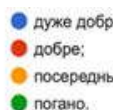

Рис. 4. Кількісні показники опитаних про їхнє важливе завдання у зв'язку з постійними змінами в законодавстві

Творчий блок запитань щодо наявного рівня знаннєвого компонента правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі містив такі: «Як, на Вашу думку, зміни в законодавстві впливають на роботу викладачів професійної освіти будівельної галузі? Як Ви адаптуєте свої знання й методи викладання до цих змін?» До прикладу наведемо такі відповіді викладачів: «Зміни в законодавстві впливають на програму навчання, вимагаючи актуалізації знань про нові будівельні норми та стандарти. Викладачі повинні постійно оновлювати матеріали й адаптувати методи навчання до змін у правових вимогах і технологіях. Я регулярно вивчаю нові закони і інтегрую їх у практичні заняття, щоб студенти були готові до сучасних викликів»; «Зміни в законодавстві суттєво впливають на роботу викладачів професійної освіти будівельної галузі. Нові вимоги до безпеки праці, технічних стандартів чи екологічних норм потребують оновлення навчальних програм, методичних матеріалів та адаптації підходів до викладання». Є, однак, відповіді, які віддзеркалюють досить стримане чи місцями й дещо негативне ставлення педагогів: «Постійні зміни тільки віднімають час майстра або ж викладача. Замість того, щоб знайти якісь цікавинки для дітей, освітянин повинен займатися якимись звітами, курсами або ж самоаналізом своєї роботи» чи «Недоліки ДСПТО з будівельних професій, а саме немає суттєвих змін які б внесли новітні технології, зв'язують руки викладачам і майстрам виробничого навчання, законодавство розвивається і йде в ногу з часом, а от професійні компетентності не відповідають сучасності і є важелем який не дає змогу розвиватися як професіоналам». Означені відповіді загалом відображають відповідальність за здійснення освітнього процесу з підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі, хоча педагоги стверджують, що не завжди чинні навчальні плани чи освітні програми уможливають вчасне відслідковування й упровадження змін у законодавстві в освітній процес.

У результаті надання відповідей на запитання анкети-опитувальника нами також було виявлено наявний рівень діяльнісного компонента правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти

будівельної галузі. На запитання «Як часто Ви проводите практичні заняття та симуляції, пов'язані з правовими аспектами?» нами було отримано такі відповіді: 26,7 % використовують регулярно, 47,0 % інколи, 16,6 % рідко, 9,7 % ніколи. Означене дає підстави стверджувати про низький рівень навчально-методичної компетентності викладачів та відповідно несистемну післядипломну освіту, яка часто зводиться до формального підвищення кваліфікації без попереднього діагностування проблем і врахування виявлених недоліків у подальшій роботі.

На запитання про можливу допомогу викладачів студентам для розуміння ними правових аспектів будівництва в практичній діяльності респонденти відповіли так: 54,1 % педагогів можуть робити це під час проведення практичних занять та симуляцій реальних ситуацій, 20,0 % шляхом запрошення професійних юристів для виступів перед студентами, 17,1 % через проведення індивідуальних консультацій поза освітнім процесом, 8,8 % завдяки підготовці письмових інструкцій для студентів (рис. 5).

Запитання про роль професійних об'єднань у формуванні правової компетентності викладачів будівельної справи уможливило розуміння цього як набуття додаткового досвіду роботи з правовими питаннями й відстеження змін у законодавстві, що підтвердили 69,4 % респондентів. Ще 21,6 % викладачів ствердили можливість залучення професіоналів-практиків у ролі викладачів до розроблення освітніх програм з підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі. Окрім того, 6 % опитаних вбачають у цьому можливість забезпечення матеріальної підтримки для викладача, а 3 % вважають, що це також може сприяти участі в спортивних заходах та конкурсах (рис. 6).

Творчий блок запитань анкети-опитувальника «Діяльнісний компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі» містив такі запитання: «Як Ви вважаєте, яким чином викладачі можуть ефективно застосовувати правові знання в освітньому процесі, щоб допомогти студентам не лише зрозуміти теоретичні аспекти будівельного законодавства, але й підготувати їх до вирішення реальних правових ситуацій у майбутній професійній діяльності?»

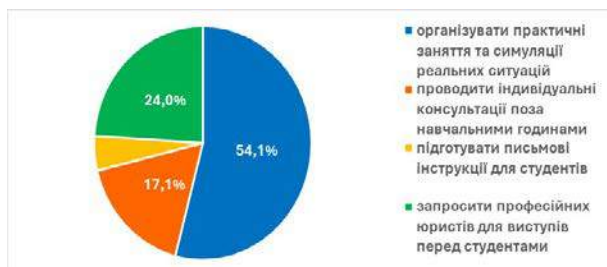

Рис. 5. Кількісні показники опитаних педагогів щодо допомоги студентам для розуміння правових аспектів будівництва в практичній діяльності

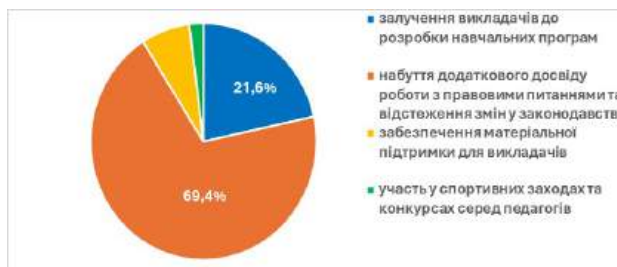

Рис. 6. Кількісні показники опитаних про роль професійних об'єднань у формуванні правової компетентності викладачів будівельної справи

Викладачі надали конкретні відповіді, які засвідчили їхнє розуміння значущості практичної реалізації освітніх програм і навчальних планів професійної підготовки майбутніх фахівців будівельної галузі. Наведемо кілька розгорнутих відповідей педагогів: «Дуже мало даю інформації про правові знання. Але про заключення договорів, акти виконаних робіт розповідаю», «Навчити вчитися і самостійно знаходити відповідь у законодавстві», «Викладачам треба набувати додаткового досвіду роботи з правовими питаннями та постійно відстежувати зміни в законодавстві. В освітній процес упроваджувати інтерактивні заходи, організувати практичні заняття та симуляції реальних ситуацій майбутньої професійної діяльності», «Викладачі можуть ефективно застосовувати правові знання, організовуючи практичні заняття, де студенти аналізують реальні правові ситуації, проводять симуляції та кейс-стаді, що допомагають розвивати навички вирішення правових питань у будівельній галузі». 25 викладачів, що становить 9,6 %, не надали жодної відповіді. Означене знову ж таки підтверджує наше попереднє припущення про низький рівень сформованості навчально-методичної компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі.

Оцінно-рефлексійний компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі передбачав отримання відповідей на низку запитань анкети-опитувальника.

Так, запитання про те, наскільки ефективно педагоги здійснюють самооцінку щодо освітнього процесу у викладанні правових аспектів будівництва, отримало такі відповіді: 7,3 % оцінили означене вміння як дуже ефективне, 52,7% – ефективне, 38,0 % – посереднє та 2,0 % як неефективне (рис. 7). Означені відповіді уможливають висновок про необхідність здобуття знань, набуття вмінь і навичок щодо об'єктивного здійснювання педагогами оцінювання власної навчально-пізнавальної діяльності.

Опитування педагогів щодо визначення ними найважливіших для оцінки та самооцінки аспектів у власній професійній діяльності дало підстави для узагальнення. Так, 35,1 % опитаних установили таким важливим аспектом оцінку власних знань і навичок, 34,7 % оцінку рівня розуміння студентів, 22,6 % – аналіз ефективності освітнього процесу, 7,7 % – визначення потреб у професійному розвитку (рис. 8). Результати опитування педагогів свідчать про те, що у процесі оцінки та самооцінки професійної діяльності найбільшу увагу вони приділяють власним знанням і навичкам, а також рівню розуміння студентів. Меншою мірою враховується ефективність освітнього процесу та потреби у професійному розвитку, що вказує на орієнтацію педагогів насамперед на особисту компетентність та результативність взаємодії зі здобувачами освіти.

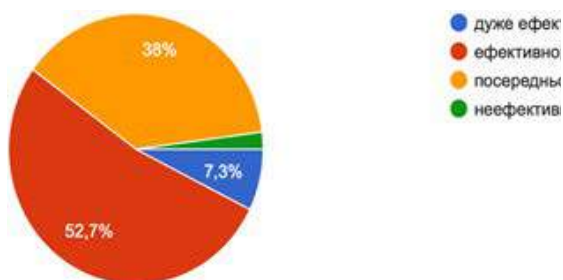

Рис. 7. Кількісні показники опитаних педагогів щодо ефективності здійснення самооцінки щодо освітнього процесу

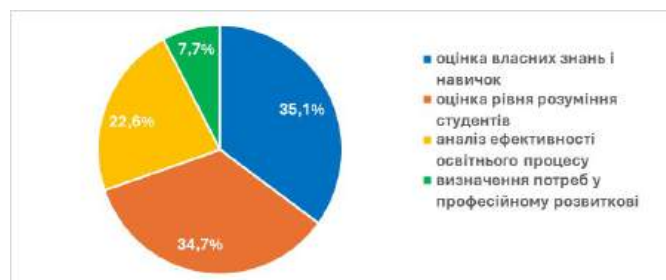

Рис. 8. Кількісні показники опитаних про визначення ними найважливіших для оцінки та самооцінки аспектів у власній професійній діяльності

Творчий блок був представлений таким запитанням з вільною розгорнутою відповіддю: «Як Ви вважаєте, яким чином викладачі можуть ефективно використовувати рефлексію для вдосконалення якості навчання правових аспектів будівництва і які методи Ви запропонували б для підвищення правової компетентності студентів?».

На означене запитання було отримано такі відповіді педагогів: «Використовую самооцінку для вдосконалення якості навчання, зокрема можна взяти до уваги такі методи, як рефлексію, критичне мислення, створення чек-листів, щоденники навчання, дискусії», «Самооцінка є самим дієвим «двигуном» для вдосконалення якості навчання правових аспектів в будівництві. Міркую, що наявні методи є дієвими, потрібно тільки для себе завжди шукати і знаходити мотивацію для нових звершень і освоєння нових методик для підвищення правової компетентності», «Такі питання розглядаються викладачем тільки індивідуально в кожному з випадків», «Ввести спеціальні курси правової обізнаності, які б були спрямовані на розвиток і підвищення ефективності використання трудових ресурсів» тощо. Серед методів підвищення правової компетентності студентів пропонують як традиційні (консультації, анкетування, тестування, іспити, олімпіади, екскурсії, бесіди, диспути), так і інноваційні (рольові ігри, симуляції, конкурси із залученням професіоналів будівельних компаній-великих гігантів, спілкування з правозахисниками в будівельній галузі, проектні технології). Варто, проте, відзначити, що 56 педагогів не дали жодної відповіді на це запитання (21,5 %), що знову ж таки викликає сумнів щодо сформованості професійної та навчально-методичної компетентності опитаних.

На основі проведеного констатувального експерименту, зокрема аналізу основних компонентів: морально-цільового, знаннєвого, діяльнісного й оцінно-рефлексійного – можемо зробити певні узагальнення.

Результати опитування засвідчують загалом високий рівень сформованості морально-цільового компонента у професійній діяльності педагогів: більшість з них визнають важливість моральних цінностей, етичних

стандартів та правової обізнаності у формуванні майбутніх фахівців, зокрема в будівельній галузі. Педагоги усвідомлюють свій вплив як моральних орієнтирів для студентів, однак водночас виявлено і певні труднощі з осмисленням практичного втілення цього компонента, що свідчить про потребу в його глибшому методичному та змістовому опрацюванні.

Результати дослідження засвідчили загалом задовільний рівень сформованості знаннявого компонента правової компетентності педагогів професійного навчання у будівельній галузі, з домінуванням самооцінки власних правових знань як добрих або посередніх. Більшість викладачів усвідомлюють необхідність постійного оновлення знань у зв'язку зі змінами в законодавстві та намагаються адаптувати зміст і методи викладання відповідно до нових вимог. Разом із тим виявлено наявність суперечливих поглядів: частина педагогів виявляє втому від надмірної бюрократизації освітнього процесу та відставання змісту освітніх програм від динаміки правових і технологічних змін.

Результати анкетування виявили фрагментарний рівень сформованості діяльнісного компонента правової компетентності педагогів професійного навчання будівельної галузі, що виявляється у нерегулярному використанні практико-орієнтованих форм навчання з правової тематики та обмеженій участі викладачів у професійних об'єднаннях для вдосконалення правових знань. Хоча частина педагогів демонструє усвідомлення необхідності впровадження симуляцій, кейсів та інтерактивних методик у навчання, більшість обмежується епізодичним використанням таких форм, що свідчить про нестачу методичної підготовки та системного професійного розвитку. Водночас аналітичні відповіді вказують на розуміння потреби інтегрувати правові знання в освітній процес через рефлексивні та прикладні підходи, проте відсутність дієвих механізмів підвищення кваліфікації та практичного супроводу педагогів гальмує ефективну реалізацію цих ініціатив.

Результати анкетування, присвяченого оцінно-рефлексійному компоненту правової компетентності педагогів професійного навчання будівельної галузі, засвідчили обмежене усвідомлення важливості рефлексії як інструменту професійного зростання. Хоча більшість респондентів визнали ефективність самооцінки у своїй педагогічній практиці, проте значна частка відповідей свідчить про її поверхове використання, без глибокого аналізу ефективності освітнього процесу та виявлення потреб у подальшому професійному розвитку. Орієнтація на оцінку власних знань та рівня засвоєння матеріалу студентами, за результатами опитування, превалює над аналізом цілісності та результативності навчального середовища, що вказує на певний перекис у фокусі рефлексивної діяльності викладачів.

Вільні відповіді педагогів продемонстрували загальне розуміння необхідності впровадження інструментів рефлексії (щоденники, чек-листи,

дискусії, критичне мислення) у викладання правових аспектів, проте відсутність системного бачення та невизначеність у доборі методів є свідченням недостатньої сформованості методичної культури самооцінки. Окремі респонденти вказали на потребу впровадження спеціальних курсів правової обізнаності або залучення фахівців галузі, проте така ініціатива має поодинокий характер. Тривожним є той факт, що понад п'ята частина опитаних (21,5 %) не надали відповіді на відкрите запитання, що вкотре вказує на низький рівень сформованості навчально-методичної компетентності та відсутність чіткої педагогічної позиції щодо інтеграції рефлексії в освітній процес.

Висновки. У результаті проведення констатувального експерименту встановлено фрагментарність сформованості правової компетентності педагогів професійного навчання будівельного профілю, що виявляється у недостатньому рівні знань з правових аспектів будівельної діяльності, обмеженій здатності інтегрувати правові знання у зміст професійно-технічної підготовки та обмеженій активності в реалізації правопросвітницької функції у навчальному середовищі.

Педагоги надають перевагу оцінюванню власних знань і рівня розуміння студентами правового змісту, водночас ігноруючи такі важливі складові, як ефективність освітнього процесу загалом і потреби у власному професійному розвитку, що свідчить про недостатнє усвідомлення цілісності компетентнісного підходу в освіті.

Отримані результати підтверджують необхідність цілеспрямованої роботи щодо вдосконалення правової компетентності педагогів, зокрема в частині систематизації правових знань, підвищення рівня правосвідомості, розвитку рефлексивного мислення та впровадження сучасних інноваційних форм і методів викладання правових аспектів у професійній освіті будівельного профілю.

Отже, констатувальний етап дослідження окреслив стратегічні напрями подальшої наукової роботи, зокрема – розроблення моделі формування правової компетентності педагогів професійного навчання будівельного профілю, яка має охоплювати когнітивний, діяльнісний, ціннісно-мотиваційний та оцінно-рефлексійний компоненти.

Література:

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
2. Колбіна Л. А. Виявлення рівня сформованості соціально-правової компетентності в майбутніх спеціальних педагогів. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2024. № (1). С. 58–63.
3. Михнюк М.І. Методика дослідження проблеми розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2014. Вип. 7. С. 96–101.

4. Натеса Д. М. Специфіка правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2024. № 55. С. 110–117.

5. Радкевич О. П. Розвиток правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: результати констатувального експерименту. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. Вип.28. С.378–393.

6. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: навчально-методичний посібник. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 460 с.

7. Сулима Т. С. Формування професійної компетентності майбутнього педагога професійного навчання будівельного профілю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2014. 235 с.

References:

1. Honcharenko, S. U. (2008). *Pedahohichni doslidzhennia: metodolohichni porady molodym* [Pedagogical research: Methodological advice for young people]. Kyiv-Vinnitsia: DOV «Vinnitsia», 278. [in Ukrainian].

2. Kolbina, L. A. (2024). *Vyivlennia rivnia sformovanosti sotsialno-pravovoi kompetentnosti v maibutnikh spetsialnykh pedahohiv* [Determining the level of social and legal competence of future special educators]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyk*, (1), 58–63. [in Ukrainian].

3. Mykhniuk, M. I. (2014). *Metodyka doslidzhennia problemy rozvytku profesiinoi kultury vykladachiv spetsialnykh dystsyplin budivelnogo profilu* [Methods of researching the problem of development of professional culture of teachers of special disciplines of construction profile]. *Profesiina osvita: problemy i perspektyvy*, 7, 96–101. [in Ukrainian].

4. Natesa, D. M. (2024). *Spetsyfika pravovoi kompetentnosti pedahohiv profesiinoho navchannia zakladiv profesiinoi osvity budivelnnoi haluzi* [Specifics of legal competence of vocational teachers of construction industry vocational education institutions]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Pedahohichni nauky*, 55, 110–117. [in Ukrainian].

5. Radkevych, O. P. (2020). *Rozvytok pravovoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiinoi osvity: rezultaty konstatuvalnoho eksperymentu* [Development of Legal Culture of Teachers of Vocational Education Institutions: Results of a Statistical Experiment]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*, 28, 378–393. [in Ukrainian].

6. Sysoieva, S. O., & Krystopchuk, T. Ye. (2009). *Pedahohichni eksperyment u naukovykh doslidzhenniakh neperervnoi profesiinoi osvity* [Pedagogical experiment in research on continuing professional education]: navch.-metod. posib. Luts'k: VAT «Volynska oblasna drukarnia», 460. [in Ukrainian].

7. Sulyma, T. S. (2014). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho pedahoha profesiinoho navchannia budivelnogo profilu* [Formation of professional competence of future teacher of vocational education in construction industry]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Kyiv, 235. [in Ukrainian].